

Milan Stach:

MASARYK A NÁBOŽENSTVÍ.

V těchto dnech oslavila republika československá a s ní celý kulturní svět 85. narozeniny požehnaného života presidentova. Po-užívající té příležitosti, pokusíme se v krátkosti vystihnouti jeho náboženské stanovisko.

Jak jest dostatečně známo, pochází pres. Masaryk z rodičů ka-tolických. A on sám zůstal katolíkem na tak dlouho, dokud se ne-přesvědčil o příkrých rozporech mezi teorií a praxí katolické církve. To byl již na střední škole, když se vnitřně s katolicismem rozešel. Z církve pak vystoupil v roce 1880.

Za svého pobytu v Rakousku měl možnost poznati protestantství a praví o něm v díle „Rusko a Evropa“: „Protestantism jest po-kus o vyšší náboženskost a mravnost. Pokus; veliká a dlouhá doba přechodu od středověku vykazuje mnoho nehotového a po-chybeného nejen v katolicismu, ale i v protestantismu.“ — Z toho patrno, že ani protestanství nebylo Masarykovi vrcholným smě-rem náboženského vývoje.

Masaryk hájil vždy důsledně křesťanský směr v náboženství, neboť toto bylo mu východiskem mravně dokonalého života. Ve svých přednáškách o praktické filosofii z r. 1884 praví: Zdá se mi, že theistické stanovisko je ze všech stanovisek nejsprávnější a proto mi bylo náboženství křesťanské, lépe řečeno Kristovo, nábožen-stvím správným. — Zavrhuje však náboženské církevníčení, zje-vení, obřadnictví, dogma, zázraky, celibát, pověry atd. Jest zá-sadně proti neupřímnosti v náboženství. Masaryk hlásal vždy nutnost vyšší mravnosti, než kterou podává oficiální církev. Svo-bodné myšlení a pokrok jest mu nade vše církevní hlásání.

Náboženství jest Masarykovi, jak již řečeno, věcí životní praxe: žitým a procitěným poměrem každého jednotlivce k Vesmíru, jeho řádu a zákonu. Náboženství není vědou, ani filosofií, nýbrž vnitřním duchovním životem. My jsme přesvědčeni, že ten směr hájí důsledně unitářství.

Pojem unitářství značí ideovou jednotu, a to jak v zákonech přírodních a vesmírových, tak i ve vznešených hodnotách lidského ducha. Unitarianism jest organisovaným světovým hnutím pro etickou obrodu náboženství, pro svobodný vývoj rozumu. Unitářství neuznává katolické Trojice, ani božství Ježíšovo a Bibli řadí k ostatním náboženským výtvorům lidského ducha, jako jest Koran a Vědy. Unitáři nediskutují o Bohu, neboť otázka podstaty boží jest jim více méně vědeckou hypothesou — ale zato kladou na první místo humanismus, harmonické soužití všech lidí, snášenlivost, práci a vědění pro každého člověka, svobodu svědomí a pokroku pod zorným úhlem věčnosti.

Do života Masarykova přišlo unitářství s osobou vznešené jeho choti Charlotty Garrique-ové, se kterou se po prvé setkal v roce 1876 v Lipsku. Toto setkání bylo rozhodující pro život Masarykův. Charley byla původem ze starofrancouzského hugenotského rodu Garrique-ů a náboženskou příslušností byla unitářkou. Měla povahu mravně silnou a nekompromisní v ohledu nazírání na pravdu. Masaryk našel ve své choti nejen věrného spolupracovníka a druhá ve světlých i stinných chvílích svého života, ale i mravní podporu a doplnění své povahy nábožensky bádavé a zkoumavé. Masaryk nepřipojil pouze symbolicky její rodinné jméno ku svému, ale ztotožnil se s jejími mravně náboženskými názory na manželství, lidstvo i svět. Masaryk stal se přesvědčením unitář — byť i ne formálně — a zůstal jím do dnes. Masaryk plně pochopil náplň spisů velkých unitářských myslitelů Emersona, Channinga a Parkera, uhnětl a ukul v sobě neohroženého bojovníka za vznešené ideály lidství. Paní Masaryková těžce nesla, že přes to zůstal formálně členem reformované církve. Ale unitářství si nezakládá příliš na matrikovém členství.

Masaryk se stal Mesiášem československému lidu a spolutvůrcem nové Evropy. Jeho myšlenky, dílo a život stanou se programem všem příštím generacím našeho národa.

Z duší nás všech tryská dnes horoucí a upřímné přání, aby prezident Masaryk těšil se nadále stálému zdraví a duševnímu klidu.

Jak Starý zákon překonán Novým, tak překonáme zákon Nový; jenže krok od zjeveného boha k nezjevenému je mnohem těžší. TGM.

Ne chceme žít v náboženském špitále, chceme náboženství pro zdravé, pro energické, pro jasně myslící lidi . . . TGM.

MASARYK O NÁBOŽENSTVÍ.

Po „Hovorech s Masarykem“ od K. Čapka vyšly „Rozmluvy s Masarykem“ od Emila Ludwiga.*) Jsou tak živé a zajímavé, jako život sám. A pro nás nejzajímavější je kapitola o náboženství. Tím zajímavější, že jsou to výroky nejnovější a autentické. Nejlepší, když si ji každý přečte sám, zde jen ukázkou na doklad, jak unitářsky Masaryk smýšlí.

Masarykovi nejvyšším vzorem a vůdcem náboženským je Ježíš. Nevěří, že Ježíš je Bohem, ale o tolik víc vyzdvihuje jeho lidskou dokonalost. Praví: „Ježíšovi je Bůh otcem, tedy poměr mravní, důvěrný, ale Bůh je vlastním předmětem náboženství.“ Nějaké rozumování nebo věření o Bohu není ještě náboženstvím. „Náboženstvím se theism stává teprve, cítím-li se částí světového celku osobním vztahem k Bohu; cítím-li: je tu někdo, kdo se o Tebe stará. Tedy podstata náboženskosti je v prožívání tohoto vztahu, v tomto citu jistoty. Dáváme-li příliš velký důraz na to dogmatické, pojmové, na katechismus, jako se děje při mechanickém vyučování náboženství skoro všech církví, tož je to zřídka náboženství.“

„Ježíš byl člověk, prorok, proto ho mohu milovat. K Bohu cítím reverentiam. Mám vždycky pocit: strašně veliký. Ale milovat? To mně zní tuze anthropomorficky. Pozorně jsem si všímal mnohých pravověrných, kteří myslí, že Boha milují. Pochybuji, že je možné Boha milovat; na každý způsob by to musela být láska zvláštní, láska k bytosti, kterou nemůžeme postihnout. Své dítě, svou ženu, svého přítele, svého souseda, ano. Ježto však Boha nelze postihnout, a přijímám-li přece Ježíšovo nejvyšší přikázání lásky k Bohu, musí láska k Bohu znamenat něco jiného než láska k bližnímu. Miluj bližního — to je mi přirozeně daná sympatie s mym bližním, spolučlověkem, tu vůbec není potřeba dokazovat.“

Pro nás zvláště zajímavý je Masarykův názor na zjevení. On také s námi, v rozdílu od ostatních náboženských směrů, neuznává starožidovskou náboženskou literaturu za jediné zjevení. Praví: „Nepředstavuji si zjevení jen jedno: staré zjevení Židů, formulace theismu, ovšem monotheismu, Zákon a proroky. Ale i Řeky pojímám jako zjevení: Homér, Feidias, Praxiteles, Platon i jiní. Z obou těchto pramenů evropského duchovního života musíme čerpat, ne vybírat si jenom jeden nebo druhý. Úkol je dostat se nad oba.“

*) Emil Ludwig: „Duch a čin.“ 260 str. a 16 obr. příloh. Vydal „Čin“ v Praze.

Velmi zajímavá je pro nás dále Masarykova kritika protestantismu, se kterou nemůžeme než souhlasit: „Podstatou protestantismu je vlastně ustavičná reformace. Luther to dělal jako mnoho revolucionářů: založil proti papeži a církvi církev novou a stal se papežem sám, a brzo za ním následovali papežové jiní. Tak to nejde. Nemá-li nová církev zkostnatět, musí v počátečním hnutí pokračovat. Protestant dnešní často už není křesťan, nýbrž liberál, vzdělaný nebo domýšlivý člověk, profesor, pastor: příliš mnoho scholastiky. Disputoval jsem jednou celý týden na lodi z Ameriky do Evropy s profesorem Martinem Radem, jedním z moderních, který vydával *Christliche Welt*. „Vy všichni jste pendant jezuitů“, řekl jsem mu, „jste jako kyvadlo mezi filosofií a starou theologií. Jezuité prováděli protireformaci prakticky, vy provádíte protivědu theoreticky. Mudrujete, na konec z toho vyjde přece jenom historie a srovnávací dogmatika, neboť nemáte už starou víru, používáte jen orthodoxních slov, ale nevěříte už v jejich obsah.“

Nemůžeme dost vyzdvihnout zásadní odpor Masarykův proti polovičatosti, nedůslednosti a neoprávnělosti právě ve věcech náboženství, kde by oprávněnosti mělo být nejvíce. Není větší ironie, jako že ve věcech nejvážnějších lidé zůstávají tak polovičatí. Masaryk praví: „Polovičatost doby se ukazuje tam, kde se lidé stávají domněle tolerantními a liberálními, v pravdě indiferentními. To je ta vlastní nevěra. Atheista není nevěřící, bojuje-li. Bojuje přece také se sebou samým. Je ateismus bojující, jako je církev bojující.“

Masarykovi je patrně bojující atheista milejší, než náboženský člověk, je-li vlažný a indiferentní. A pro ty vlažné platí také zvláště následující výrok Masarykův: „Ježto jsem katolicism prožil, ale vnitřně překonal, měl jsem za nepoctivé setrvávat v jeho církvi. Nevedla mne nenávisť; ale v naší době velkého přechodu je otázka náboženská prakticky především otázkou poctivosti.“

Novým nám byl Masarykův výrok o jeho poměru k Českým bratřím. Praví: „*Nepatřím k Českým bratřím*, kteří dnes u nás mají církev svou. Zvolil jsem tenkrát reformovanou — zdálo se mi, že dobře pokračuje v tradici naší reformace. Ovšem Kalvín je mi osobně cizí, už pro Serveta, třebaže si vzpomínám na Locka, který nechtěl tolerovat ateismus — on, průkopník tolerance, svobodného myšlení a liberalismu! Luther je mi často vulgárnější, než

se na reformátora sluší. Pokud nemyslím nábožensky samostatně a potřebuju příkladu, tak je to Ježíš. Dnešní Čeští bratři jsou také orthodoxní; ale Komenský, poslední biskup Bratří, klade na první místo výchovu, školu, ne církev.“

O naší národní povaze v ohledu náboženském řekl Masaryk: „My Češi jsme vždycky měli směs racionalismu a mysticismu, ne vždycky dost harmonickou. Čech je velmi nadaný, myslí prakticky, ale měl vždy také rys mystický: Odtud jistá mlhavost, individualistické sektářství, neshody.“ A na otázku, jestli ještě dnes český člověk má tuto vlastnost, odpovídá Masaryk: „Já to mám! Já se to snažím zharmonisovat. Jsem náboženský, vědomě, vedle racionálního.“

A dále řekl: „Každý náboženský člověk myslí, ale učený *orthodox myslí slabě*, protože chce ještě po tisíce let myslet totéž, co se myslelo tenkrát. Myslet bolí.“ — „Bez náboženství je nejlepším člověk neúplný.“

„Faktum je jen, že myslet o světě a o životě, dělat hypotese, vysvětlovat, pro život nestačí. Musíme hodnotit a mít přesvědčení, to jest průkaznou víru. *Mám-li přesvědčení, tož jdu přese všechno.*“

Zvláště blízké je nám dále, co řekl Masaryk o posmrtném životě. „Chci říci, co se týká mého náboženství a mého poměru k Ježíšovi, že žijeme ve věčnosti. Věčnost pro mne nezačíná teprve smrtí, nýbrž už teď, co spolu myslíme, je věčnost. A tak si představuji po smrti — co bude, nevím — pokrok. V první době, protože duše byla zvyklá mít celý život tělo s sebou, nemůže se hned orientovat. Představuji si dobu, která bude trochu temná, nevím jak. Potom pokračování dosavadního života. Samo sebou, to, čemu se říká nebe, nepředstavuji si tak, že budeme žít jen v radovánkách, jak se to často tak krásně líčí. Nedůvěřuji topografům nebe a pekla. Snad tam leckdy bude docela zle, to nevím. Vývoj si představuji, snad také s krisemi a nepříjemnostmi. Snad si to myslím přece příliš anthropomorfsky; ale žádný člověk, ani největší filosof a vědec, nemůže vylézt ze své kůže, a potud je mythus, anthropomorfisování přirozené, třebaže rozum proti tomu bojuje. Častěji jsem si myslel: sejdeš se s Platonem nebo s Goethem? Snad ano. Jaký bude náš poměr, nevím. Jistě řeknu Goethovi: Četl jsem všechny vaše věci, o tom nepotřebujeme mluvit. Řekněte mi něco o svých nových zkušenostech tady.“

„Ale hlavní věc, kterou chci zdůraznit: jsem-li účasten věčnosti, je mi to vodítkem pro můj poměr k lidem. Předpokládám, že každý je jako já: nazval bych to náboženskou demokracií. Duše vůči duši. *Věčné nemůže být věčnému lhostejné.* To je pro mne důvod k součinnosti.“

A nakonec souhrnem praví Masaryk o náboženství. „Tedy, zeptáte se, co je náboženství? Pavel ve svém hymnu na lásku postavil lásku výše než naději a víru; vyjádřím to tak: každý slušný člověk, který přemýšlí o životě a o světě, bude vidět ve vesmíru, sebe samého v to zahrnuje, kosmos, řád a smysl, a ne hromadu náhodných jednotlivostí; cit vyplývající z tohoto pojmání života a světa bude plný naděje, a člověk bude na sebe hledět jako na spolupracovníka Boha tvořícího a řídícího, a to nejen v zájmu svém, nýbrž také v zájmu bližního. Theistický humanitismus. Náboženství mně není jenom slepá víra v autoritu, nýbrž přesvědčení o jsoucnosti Boha a o nesmrtelnosti subjektu, a odtud naděje a odvaha ve všech proměnách života. Náboženství je cit světa a života. Náзор na svět je filosofie a theologie.“ Č.

K. J. Hašpl:

PROČ SI DĚTI A RODIČE NEROZUMĚJÍ.

Každý otec a každá matka jistě si ze srdce přeje, aby si s dětmi rozuměli. Koho by to nebolelo, když se dítě rodičům odcizuje, nic jim k vůli neudělá, aneb docela se s nimi znepřátelí. Bohužel, právě v dnešní době odcizení mezi dětmi a rodiči je takřka na denním pořádku, jako snad nikdy před tím nebylo.

A přece je pravdou, že s hlediska historického i psychologického věc není tak hrozná, jak se jeví na prvý pohled. Právě dnes, jako nikdy před tím, jsme svědky upřímného úsilí vychovatelů a rodičů, kteří tomuto odcizení chtějí porozumět a chtějí je odstranit.

Také nesmíme dnešní dobu příliš obviňovat, jako by byla v tom ohledu horší než doby dřívější. Snad právě proto, že dnes si výchovy dětí více všímáme než bývalo v dobách dřívějších. Nacházíme také více nedostatků.

Jako zajímavý doklad o tom, že i v dřívějších dobách rodiče nařikali na děti, je vzácná deska šest tisíc let stará, objevená v Egyptě. Sotva by kdo věřil, že tato slova byla na ní vyryta: „Takové věci se dějí, že už brzy musí nastat konec světa. Jen to

považte, ženy si začínají malovat tváře a rty a děti přestávají poslouchat rodiče. A jsou i takové rodiny, kde rodiče a děti žijí v nepřátelství.“

Nezdá se, že to zní jakoby z včerejška? I dnes slyšíme na různých místech podobný nárek. Celé svazky knih byly vydány o zkaženosti dnešní mládeže a o nezdravém poměru rodičů a dětí.

Myslím, kdybychom všechny příčiny nedorozumění mezi rodiči a dětmi vypočítali, museli bychom se divit, že si vůbec ještě někdy rozumí. Což to nejsou dva různé světy, rodiče a děti? A jaké to byly různé podmínky a vlivy, za kterých se tyto dva světy utvářely. —

Světová válka vnesla do života a do myšlení lidí a zvláště dětí tolik nových pojmů a představ, že jen tím více si musíme uvědomovat, jak odlišné pokolení dnes vyrůstá od dřívějšího.

Naše děti se rodily do rozvrácených poválečných poměrů, které v ohledu mravním jistě nepůsobí blahodárně. Dnešní dítě je svědkem byrokratismu, protekcionářství, podplácení, korupčnictví, patolízalství a founovství. I když se nám zdá, že dítě stojí mimo, že tomu nerozumí, nevadí, třebaže to nevnímá; jisto je, že všechny tyto neblahé úkazy naší doby se hluboce vrývají do dětské osobnosti. Nevyrůstá tedy dítě normálně, nýbrž pod vlivem zhoubných činitelů. Že se tito zhoubní činitelé v životě dítěte ukáží, je přesně dokázáno.

Obyčejně začíná nedorozumění mezi rodiči a dětmi tak mezi 12.—16. rokem. Nemysleme však, že to přichází najednou, jakoby z učarování. Jsou to tenounká vláčkénka a neviditelné kořínky, z kterých vyrůstá a postupně se sprádá ono nedorozumění, které pak najednou překvapí, jakobv přišlo z jiného světa.

Každé dítě je novým světem, jiným než všechny ostatní děti. Děti jsou jako hvězdičky. Vždy nové povstávají, vždy nové se rodí. A mají tolik společného. Dráhu nové hvězdy určuje přitažlivost a odpuzování ostatních hvězd. A tak je i s dítětem. Nejbližší jsou vlivy rodičů, a pak postupně všech ostatních lidí, s kterými se dítě stýká.

Dítě má býti připraveno pro svoji životní dráhu tělesně i duševně. Víme, že po stránce tělesné potřebuje čistý vzduch, slunce a vodu, potravu a pohyb. — To jsou ostatně věci známé, ale málo známé je, co dítě potřebuje po stránce *duševní a duchovní*.

Je-li dítě tělesně podživené, každý to na něm vidí, ale kdo si

všímá dítěte *duševně* podživeného? Tak mnohé nezvedené dítě, které je pravým soužením rodičů, nemusí býti dítětem zlým. Snad je jen duchovně nenasycené.

Jen se podívejme, jakou duševní potravu některé dítě dostává a jakou by vlastně potřebovalo k svému vývoji.

Některé dítě má povahu nevýbojnou, je nesmělé, má sklon k pasivitě. Ono by potřebovalo povzbuzení k odvaze, k sebevědomí, k výbojnosti. Ale rodiče mají radost, že mají tak tichounké a klidné dítě, které nevyžaduje žádné zvláštní péče. Řeknou-li: „tady sed'!“, ono tam tiše sedí. Postaví je do koutečka a ono tam stojí. Řeknou-li: „bud' zticha!“, ono ani nepípá. Rodiče se těší, až děťátko doroste, jaký to bude hodný synáček nebo dceruška a jak si s nimi budou dobře rozumět.

Co je dítěti přirozenějšího, než pohyb? Pohybem nabývá zkušenosti o tomto světě a každá nová zkušenost, každý nový zážitek je potravou pro jeho duši. Dítě musí chodit, musí se dotýkat stolu, třeba i horkých kamen. V jeho povaze je brát to a ono do úst, to a ono natrhnout a vyzkoušet.

To se nám zdá někdy hrozné. Nejraději bychom viděli dítě sedět a zapomínáme, jak nutný je mu pohyb a jak potřebné je mu stýkat se s věcmi. A je daleko lepší, když rodiče trochu více zkusí s dítětem, dokud je malé, než aby ta zkouška se dostavila, když ono dospívá. Dítě *duševně* podživené bude se těžko probíjet životem a těžko bude rozuměti rodičům, kteří jinak vyrůstali a z jiných zážitků se živil.

Ještě důležitější než pohyb je u dítěte napodobování. Podivili bychom se, jak mnoho napodobují i lidé dospělí, ba i lidé velmi učení. Jenže je tu velký rozdíl. Dospělý člověk si vybírá, co chce napodobovat, protože má vyvinutý kritický rozum, kdežto dítě napodobuje bez rozdílů, co vidí a slyší. Ono bude napodobovat něco špatného právě tak, jako věc dobrou. Má tedy velký význam, co dětem předkládáme k napodobování.

Děti vidí rodiče docela jinak, než jak si to rodiče často představují. Zpravidla a zvláště počátku jsou rodiče dítěti pravými bohy. Co rodiče říkají a zastávají, to je dítěti pravdou pravdoucí. Jak Shakespeare řekl: Hlas rodičů, hlas boží.

Děti se často podobají zrcadlu, v kterém rodiče vidí svoje největší slabosti. Jenže vtip je v tom, že ti rodiče si neuvědomují, že vidí sebe a myslí, že vidí jen děti. A tak se zlobí. Často trestají

děti pro něco, v čem je ty děti vlastně napodobí. Je v tom zvláštní ironie, že odcizení mezi dětmi a rodiči nastává mnohdy pro věci, které mají děti s rodiči společné.

Kromě napodobování hraje sugesce patrně ještě důležitější úlohu, jak ve vytváření osobnosti dítěte, tak i tom, že se později od rodičů tolik liší a třeba jim i odcizuje. Jiné sugesce působily kdys na rodiče a jiné na dítě.

Mezi sugescí a napodobením je ten velký rozdíl, že při napodobení dítě vidí neb slyší, co napodobuje, kdežto sugesce působí neviditelně, vplíží se do duše nepozorovaně a stává se tak řečeno částí krve a duše dítěte.

Málokdy a málokterí rodiče si uvědomují, jak sugestivně působí na děti všechno, co dělají, a jak každá silná sugesce chce se projevit a zhmotnit, ať už v podobě žádoucí nebo nežádoucí.

Jak divné jsou cesty některé sugesce. Vyšla od rodičů. Oni si toho ani nevšimli. Vryla se dítěti do duše, a teď se před očima rodičů zhmotňuje, jakoby strašák, kterého se rodiče lekají nebo se na něj zlobí. Začnou dítě peskovat pro něco, k čemu sami dali podnět.

Jak často proklouzne rodičům nedobře volený výraz a v rozčilení je dítě nazýváno darebákem, lumpem, ničemou, z kterého nic nebude a kterého nic dobrého nečeká.

Někdy bývá dítě sraženo právě ve chvíli, kdy se chce rozběhnout, kdy všechny síly chce napnout, ale v tom je srazí otrávená sugesce, že je slabé, že je hloupoucké, že si nesmí tolik troufat,

Jiným činitelem při vytváření osobnosti dítěte a jeho poměru k rodičům je složení rodiny samotné. Jiné vlivy na ně působí, je-li jedináčkem a jinak se utváří jeho povaha, je-li z četné rodiny.

Jedináček bude možná vyžadovat větší pozornosti a bude jevit sobečtější sklony, než dítě, které se musilo dělit se svými sourozenci a s kterým se maminka neb otec nemohli tolik mazlit.

Jiné postavení mívá v rodině a podle toho i jiným vlivům a sugescím bývá dítě vystaveno, jestli je nejstarším nebo nejmladším dítětem nebo prostředním. Každé mívá svůj zvláštní poměr k rodičům, s některým si rodiče dobře rozumí a jinému jsou cizejší. Zpravidla bývají rodiče více nakloněni dítěti nejmladšímu. Často se mladším promine, co se starším vytýká.

Dále je zajímavé pozorovat, že jak člověk dospělý, tak i každé dítě utváří si svůj život podle nějakého duševního vzorce, aniž by

si toho byli ve většině případů vědomi. Podle toho vzorce řídí se veškeré jednání a usilování dítěte. Je to jakoby yidina, za kterou se táhne životní proud jednotlivce. Jestli si člověk takový vzorec jasně uvědomil, říká mu posláním, a podle něho děje se každé hnutí jeho mysli i jeho konání.

Tento vzorec utváří se ze zkušeností, zážitků a dojmů v prvních dobách dětství, ale je-li rodičům znám a mají-li dostatečné výchovatské vědomosti a schopnosti, mohou jej i pozměňovat, právě tak, jako i člověk, když sám sebe poznal, může svůj životní plán přeměnit nebo znovutvořit.

V tomto vzorci jest nám hledati i klíč k povaze a osobnosti dítěte. A nejčastější příčina, proč si rodiče a děti nerozumí, bývá právě v tom, že rodiče nevědí, co se v duši dítěte odehrává, jakým směrem se nesou jeho myšlenky a touhy.

Někdy člověk cizí stává se dítěti bližší, než jeho rodiče, protože snad lépe porozuměl jeho vnitřním těžkostem a životním plánům.

Dalším významným činitelem v utváření poměru rodičů a dětí je rozpětí mezi rodiči samotnými. V některé rodině je otec despotou a matka otrokyní. Otec všemu rozumí, matka ničemu. Otec všechno může, matka nikoli. Zkrátka — otec je jedním pólem, matka druhým, a mezi nimi je celý jeden svět.

Takový poměr zrcadlí se zpravidla i v dětech, které z rodičů si volí své první vzory. Obvykle bývá synovi vzorem matka a dceři otec. Tak se vyvíjí i větší náklonnost syna k matce a dcery k otci.

Podobně, jako mezi otcem a matkou, může nastati napětí i mezi otcem a synem, ve kterém otec vidí plno matčiných vlastností. Podobně bude větší napětí mezi dcerou a matkou, jestli matka vidí u své dcery nežádoucí vlastnosti otce. Takové počáteční napětí vede někdy až k úplnému nepřátelství.

Ještě jednu příčinu uvedu, proč si rodiče a děti nerozumějí. Nazval bych to rodičovským stínem, který bývá zpravidla větší a tmavší u otce. Povím příkladem, co je tím míněno: Znal jsem v Americe člověka, který měl tři doktoráty. Jeho žena, kdykoli o něm mluvila, neříkala: můj manžel nebo můj muž, ale vždy: my doctor (můj doktor). Měli 2 děti.

Mnohý člověk, který je neznal, si možná v duchu přál, kdyby měl tak významného otce, v domnění, že to musí býti harmonická rodina. Leč ani jedno dítě nevynikalo a nebyla naprosto žádná

shoda mezi otcem a dětmi. Jeho duch se příliš vysoko vznášel, než aby se mohl sklonit k zemi a odpovídat na nějaké hloupé, všední otázky, které se děti ptají.

S počátku se ptaly, jako se ptá každé dítě, ale když jim bylo odpověděno úšklebkem a pokynem, aby byly zticha, že tomu nerozumí, začaly se do sebe stahovat, jako šnek do ulity. Ptaly se méně a méně, ale také bylo méně dorozumění s otcem. Potom si našly prosté kamarády venku, jimž se svěřovaly a o svého velkého otce nestály. Hoch utekl z domu, když mu bylo 16, a děvče se také několikrát pokoušelo o útěk.

Stín otcovy velikosti byl tak tmavý a těžký, že v něm vadly duše dětí. Tak se tvořila propast, která děti a otce dělila.

Avšak i to se stává, že rodiče přestanou růst se svými dětmi a tak nastává odcizení. Viděl jsem na Kalifornské universitě mezi studenty několik babiček. Přišly a jen proto studovaly, aby svým vnoučatům lépe rozuměly. Na středních školách pořádaly se zvláštní kursy pro matky, kde se jim dostávalo pokynů, jak růsti s dětmi, které někdy studovaly ve vedlejší třídě.

Když se tedy ptáme, proč si děti a rodiče nerozumí, shledáváme, že příčin je mnoho. Všechny je možno shrnout pod jednu střechu a nazvati jedním jménem: souhra, součinnost. Kde je součinnost dětí a rodičů, tam je i porozumění, a kde toho není, vše ostatní k porozumění nepovede.

Mám-li však s někým spolupracovati, je nutné, abych ho znal, abych mu rozuměl. K tomu patří uvědomění, co je dítě samo o sobě.

Někteří rodičové považují děti za svůj majetek.

Je dítě opravdu naším majetkem? Není ono spíše paprskem, který vyzářil z věčných ohňů, aby dále mezi námi svítil a hřál? Není dítě svěřeným nám pokladem?

Každé nově narozené dítě je vlastně indexem, ukazovatelem toho, co se ve vesmíru děje, je krystalisací všech nejlepších sil tohoto světa.

Bohužel, že toto drahé símě nenalézá vždy vhodné půdy a nejlepšího pěstění, aby mohlo vyrůst a vydat co v něm je nejlepšího.

Aby si rodiče s dětmi rozuměli, k tomu patří, aby objevovali jejich nejvnitřnější podstatu a odtud začínali.

I kdybychom sebevíce se starali o tělesné potřeby dítěte, byť bychom i jeho duševní schopnosti sebe pilněji probouzeli — jestliže dost nedbáme, aby také ta vnitřní duchovní část, kterou je

člověk spojen s lidstvem a podstatou všeho bytí, s Bohem, se probouzela a vzdělávala — zanedbali jsme to nejdůležitější.

Vyvstává otázka, jak a čím probouzet tuto nejvnitřnější stránku osobnosti. Naše duchovní část je něco věčného, nehynoucího a může býti pěstěna opět jen něčím věčným, nehynoucím.

Co může přicházeti u dítěte více v úvahu než láska, která je věčná a nehynoucí? Do srdce rodičů byla vložena, aby se stala prvním nápojem duše. Jestli dítě v pravé lásce vyrůstalo, bude zpravidla i lásku projevovat.

Dalším pokrmem, po němž duch touží, je pravda. Opět něco věčného a základního. Někdy bývá těžko pravdu rozdávat a sladší a přijatelnější ve výchově zdá se pověra, leč každá pověra se později vymstí. Jestli rodiče zůstávají dětem vzorem a zosobněním pravdy, zřídka budou naříkat, že si s dětmi nerozumí.

Jestli jsme však dopustili, aby se do duše dítěte vedraly pověry, zvláště pověru ve vztahu k duchovnímu životu, tedy pověry náboženské — nesmíme se divit, že se později vymstí.

Jestli však dítě bylo k tomu vedeno, aby svůj život prožívalo vděčně jako dar, s vědomím, že život není náhoda a jeho smyslem že není smrt, ale spolupráce se všemi silami vesmírnými, pak bylo hodně učiněno, aby se předešlo mnohému nedorozumění.

Jestli dále dítě již od útlého mládí bylo k tomu poukazováno, že podstatou našeho bytí je něco vyššího než prostá hmota, něco, co nedovedeme popsati a pochopiti, co však všichni tušíme a různými jmény nazýváme, že my lidé jsme zde, abychom tu vytvářeli nové hodnoty a zanechávali za sebou stopy lidí dobrých, takové dítě snadněji přejde těžkosti a snadněji odstraní závady, které se staví mezi ně a rodiče a brání krásnému soužití.

Z NAŠEHO HNUTÍ.

DRUHÝ SNĚM ČESKOSLOVENSKÝCH UNITÁŘŮ.

Před pěti lety byla schválena ústava náboženské společnosti čs. unitářů. První, ustavující sněm se konal r. 1930. Dne 25. února 1935 konal se v síni Ch. G. Masarykové druhý sněm.

Byl zahájen proslovem předsedy *br. Dr. N. F. Čapka* a zpěvem. *Br. Dr. Danko* přečetl zápis z prvního sněmu. Nato následovaly zprávy činovníků. *Br. Ing. Fasse* uvedl, že dosud finanční otázky náboženské spol. čs. unitářů vyřizovala společnost Svob. bratrství.

Nyní byla zavedena samostatná pokladní správa čs. unitářů. Jako druhý mluvil *br. K. J. Hašpl* o Nedělní škole a o správě venkovských obcí. Nedělní škola je jednou z nejvyspělejších složek našeho hnutí. Pracuje v ní 26 učitelů, kteří mají pravidelné přípravné schůze. Učitelský sbor — za vedení *br. Hašpla* — dokončuje právě zpracování tříleté učebné látky pro Nedělní školu, takže je už vybudována celá soustava i s učebnicí (i když zatím netištěnou), které bude možno použití při zakládání Nedělních škol ve venkovských obcích. Ve všech venkovských obcích, kam dojíždíme, pravidel *br. Hašpl*, je čilý ruch. Zájem stoupá od shromáždění ku shromáždění. Dojíždíme pravidelně na Kladno, do Rakovníka, Nymburku a Plzně. Také do Brna a do Mor. Ostravy se letos *br. Dr. Čapek* dostal. Škoda, že zatím nebylo možno, aby se někdo těmto obcím věnoval speciálně. Ale doufáme, že se tak brzo stane. Doba nás volá. V závěru řekl *br. Hašpl* něco, jak se sestrou *Boh. Hašplovou* vyučují unitářské děti náboženství. Nepoužíváme — jako jiné církve — státní podpory a platu za výuku. Unitářské děti vyučujeme ve svých místnostech a zdarma. Sestra *M. Čapková* podala obšírnou a radostnou bilanci práce, kterou vykonala Aliance unitářských žen. Jejich hlavní pole působnosti byla sociální péče, péče o zkrášlení našich shromáždění a slavností výzdobou a j. Ale především to byla finanční pomoc, kterou tato naše pracovní složka vlastně vybavila zařízení našeho sekretariátu a přispěla na nejpotřebnější výdaje našeho hnutí. Při tom byly naše ženy ve spojení s americkými unitářkami. Celkový obrát Aliance: Kč 80.986.66.

Br. V. Rubeš nám ukázal, jak ohromnou práci musí vykonat náš sekretariát a duchovní správa po stránce administrativní. Dvěma lidem tu zaměstnaným nebylo by vůbec možno to vše vykonat, kdyby nebyla tu celá řada obětavých spolupracovníků, kteří denně pomáhají. Propagace, plakáty, informace, dopisy, přestupy, křestní, úmrtní listy, svatební protokoly, zprávy statistickému úřadu atd., atd. Administraci Cest a cílů vede opravdu vzorně a obětavě *br. J. Störzer*. Redakci vede s *br. Dr. Čapkem* *br. J. Šíma*. Nepostrádatelnou složkou našeho hnutí je dnes Sbor unitářských pracovníků, který kolem sebe soustředil celou řadu čilých a vytrvalých pracovníků. Naši čtenáři mohou nahlédnouti jen do 1. čísla tohoto ročníku, aby si dovedli udělat představu o práci Sboru. Jeho předseda, *br. Tomek*, na sněmu výstižně řekl:

„Nebudu se o naši práci příliš šířit. Práce mluví za nás.“ Na konec promluvila sestra B. Hašplová a br. J. Šíma o obnovené činnosti našich kroužků dospívající mládeže. Pracují hlavně k výchově našich mladých bratrů a sester a hlubokému zakořenění unitářských ideálů v jejich duších. Je to práce, která není vidět, ale její cena se objeví v budoucnosti.

Všechny zprávy byly přijaty potleskem a souhlasem s vykonanou prací. Ve smyslu ústavy z dosavadního ústředního výboru zůstali i nadále ve svých funkcích: předseda Ph. a Th. h. c. Dr. N. F. Čapek, jednatel advokát J. U. Dr. Jos. Danko, Ing. K. Fasse a předsedkyně Aliance žen M. Čapková. Nato byla jednomyslně přijata kandidátka nových členů ústředního výboru, jak ji navrhla nominační komise: revisori účtů br. J. Stahl, J. Šarhan, Tomek; ostatní členové: Kar. Hašpl Th. B., Boh. Hašplová Th. B., Václ. Rubeš, Havelková Ludmila, Jar. Šíma Th. A., ses. L. Roubalová z Kladna, br. V. Vácha z Rakovníka, Jar. Vošahlík z Nymburka.

Z proslovu br. Dr. Čapka vyjímáme několik myšlenek. Náboženská společnost čs. unitářů vznikla, protože jí tu bylo potřeba. Jen z důvodů právních musili jsme zvolit dvojí formu pro naše hnutí: podle spolkového zákona (Svobodné bratrství) a podle zákona o náboženských společnostech (čs. unitáři). Třebaže stojíme v době, kdy je u nás patrna vlna náboženské reakce, jsme pevní a na postupu. Naše shromáždění jsou nejpočetněji navštěvovány ze všech náboženských hnutí v Praze. Naše ideologie ob stojí na nejvědecktějším místě a před nejvážnější kritikou. Není nás mnoho, ale rosteme den ze dne. Jakmile překonáme současnou hospodářsky svízelnou dobu, budeme moci svoje poselství nového náboženství nésti dál do našich měst, kde na nás už čekají. V tomto těžkém roce plném práce a úsilí jsme se ještě více semkli a vytvořili pevné souručenství pionýrů a průkopníků. Každý na svém místě. Mnozí z našich členů právě v této době pochopili, že naše idee a práce stojí za to, aby dvojnásob ji podporovali. Ať finančně nebo tím, že se přihlásili k práci. Kdo dosud to neučinil, ať neváhá ani okamžik.

Ze sněmu byl poslán pozdravný telegram panu presidentu T. G. Masarykovi. Posílení přehlídkou vykonané práce s důvěrou v budoucí jasné cesty našeho hnutí zakončili jsme svůj sněm zpěvem písně: „Jen dál, jen dál“ a meditací.

jš

Z našeho hnutí. V Pardubicích přednášel br. Čapek koncem února po dva večery ve velkém sále Průmyslového musea před četným obecenstvem. Všude vidíme, že je půda připravena pro naši práci. — V Plzni jsme obnovili pravidelné přednášky.

LITERATURA.

T. G. Masaryk: Moderní člověk a náboženství. Nakl. Jana Laichtera. 1934. 39 Kč Stran 410. — Masaryk v tomto souboru článků (otištěných z předválečných ročníků Naší doby) podává charakteristiku a kritiku nejvýznačnějších moderních filosofů a spisovatelů v jejich poměru k náboženství. Tak tu autor opravdu propal Huma, Kanta, Comte-a, Spencera, A. Smetanu, A. Musseta a Göthe-ho vedle jiných menších autorů. Celý soubor je pronikavým rozbořem, ale není dokončen, takže mu chybí synthésa, sklad a kritické završení. Také metodicky je problematické, zda filosofové a spisovatelé jsou opravdu representanty „moderního člověka“. To ovšem nic neubírá dílu hodnoty, před nímž se v úctě skláníme. Masaryk má dar mluvit o nejtěžších filosofických problémech poměrně svěže a populárně. To jeho knihu doporučuje, hlavně nám, kteří se o nábož. otázky zajímáme a jímž je Masarykovo pojetí náboženství hodně blízké. jš

T. G. Masaryk: Kult rozumu a Nejvyšší Bytosti. Nakl. A. Synek, Praha 1934. Kč 9.—. Str. 39. — V době francouzské revoluce chtěli její vůdcové násilně vyhladit katolické smýšlení francouzského lidu a zavedli proto osvícenské náboženství Rozumu a později uctívání Nejvyšší Bytosti. T. G. Masaryk v jednom ze svých článků před válkou podrobil metody zavádění těchto kultů zřiravé a břitké kritice. Tento článek byl nyní v této knížce vydán samostatně. Škoda, že autor neřekl více, co si myslí o těchto náboženských ideologiích samotných. Soustředil se na metodu propagace, která byla stejně krutá, směšná a odporná jako středověké pokatoličtiování inkvisicí. Knížka se čte jako napínavý román. Vážný náš velký president se vám v knížce zjeví jako vášnivý kritik a kulturní bojovník. Byl to velmi dobrý nápad vydat tuto zapomenutou Masarykovu studii. jš

Karel Kovář: Pavla Moudrá, život a působení vzácné a ušlechtilé ženy. Praha 1934. Str. 42. — Řekneme upřímně, co si o knížce myslíme, známe osvícené působení ženy, již je knížka věnována. Známe a v hluboké úctě se skláníme před touto ušlechtilou ženou. Známe ušlechtilé a nám ideově blízké působení Sdružení Swetta Mardena, které knížku vydalo. Jsme duše spřízněné. Ale právě proto chceme říct pravdu. Knížka je obsahově velmi slabá. Téměř pouhá kompilace citátů z knih P. Moudré. Nic nového nám o této ženě neřeká. Těm, kteří tuto ženu neznají, také mnoho nepomůže. Ba ani oslavovaná nebude patrně nadšena tímto způsobem oslavy. Slabá knížka o silné osobnosti. jš

B. Traven: O člověku, který stvořil slunce. Sbírka „Živé mládí“. Nakl. F. J. Müller. Překlad Vinc. Svobody. Kresby: Ant. Strnadel. 19 Kč. — Br. Müller vydal překrásnou knížku. I kdybyste nevěděli, kdo je vydavatelem, z úpravy i obsahu byste poznali, že je to člověk, který nosí v sobě unitářské slunce. Úprava i obsah září jasně a povzbuzením. Pravda, je to pohádka, ale pohádka, která je překrásným symbolem, optimistické služby lidem. Je to knížka pro malé i pro velké. Zanechá v čtenáři kus toho jasného a hřejivého slunce. jš

Vlad. Drnák: Hlavou proti zdi. Román. Borový, Praha 1935. Drnákův životopisný román vychází právě v novém vydání. Jistě nejlepší důkaz jeho oblíbenosti. Životní zápas a pád velikého malíře a bouřliváka van Gogha je obsahem Drnákova románu, který nám otvírá krásný i hrůzný pohled do duševní výhně a vnitřního dramatu tohoto holandského umělce. Jen trochu méně svatozáře kolem jeho hlavy by si snad bylo přáti. Van Goghova náboženská vroucnost je zřejma z jeho uměleckého usilování, byl jistě velikánem, ale je snad trochu nadsazeno, je-li pojat jeho pád jako pád titana, na nějž je i stvořitel žárliv. K. Zer.

DROBNOSTI.

Zájem o náboženské otázky stoupá. Dokazují to i biografy. Na programech se znovu objevily staré filmy, jako Ben Hur, Král Králů, Věčný žid a j. A už se hlásí nový film s náboženským námětem „Golgotha“. Může to být prohlubující přínos do kulturního života, ale může to být také kus reakce. Také v původní české tvorbě divadelní máme nové dílo s náboženským námětem. Je to „Námořník Sindibád“ od St. Loma. Naše mládež shlédla společně tento kus a byla jím velice obohacena. Je to jedna z nejpěknějších původních českých her poslední doby. Doporučujeme ji k shlédnutí.

Ženy v Jugoslavii. Je jich 2,260.712. Z toho 269.878 výdělečně činné. (Podstatně méně než u nás.) R. 1921 v SHS 60 3/10 % ze všech žen neumělo číst ani psát. V jednom občanském zákoníku platném na území SHS nemůže žena dědit po svém manželovi, má-li děti mužského pokolení nebo vnuky. Jiný zákon dokonce stanoví, že žena dědí po muži jen v případě, že muž nemá příbuzných mužsk. pohlaví ani v 6tém pokolení! — To jsme u nás přeci dál.

Jak se u nás lidé učí. Zajímavou statistiku uveřejňuje Domácí učení v Praze o svých účastnících. Domácí učení je u nás známo tím, že vydává na 30 různých písemných kursů, pomocí kterých je možno učit se doma cizím jazykům, obchodním a jiným praktickým předmětům. Všechny kursy se dosud účastnilo na 70.000 lidí, z toho je 18.000 Němců, kteří se učí češtině. Podle povolání připadá 27 1/2 % na veřejné a soukromé úředníky, 20 % na státní zaměstnance, 17 % na dělnictvo, 15 % na různá povolání, 10 % na vojsko, 3 % na lékaře a 7 1/2 % bez udání povolání. Úlohy k opravě zaslalo více než 69 % účastníků, osvědčení si vyžádalo 31 %. Tento nový způsob vzdělávání se doma bez osobní návštěvy škol a kursů vžil se i u nás velmi rychle.

Oč se hádají evangelisti faráři.

Jeden českob. farář, Dr. Novotný, vydal sbírku svých kázání. Jeho kolega, farář Krejčí se v „Č. Bratru“ pohoršil nad tím, že prý v knize je „málo Pána Ježíše“. Dr. Novotný se proti této kritice brání v „Kostnických Jiskrách“ (XVII. 9). Na jednom místě dokonce píše: „Odváží-li se br. Krejčí tvrdit, že spasení nezakládám cele na Kristu, že podceňuji hřích, že Kristus se mi stává zbytečným, pak je to totéž, jako kdyby tvrdil, že jsem zloděj.“ — Spor bude mít za následek disciplinární vyšetřování... Nemáme ani na okamžik radost z toho, že se dva ortodoxní evangelici hádají. Chceme jen ukázat na to malichernictví a slovíčkářství. Když českobratrský farář nemá plná ústa Pána Ježíše, tak je jako zloděj? — Jdou kupředu nebo zpátky? K slunci nebo petrolejovým lampičkám? jš

Lékaři a psychotherapie. Psychotherapie je nauka o léčení různých nemocí a poruch duševními cestami. Na naší universitě se nikdy o tomto tak důležitém předmětu nepřednášelo. Až letos po prvé. Bylo to na lékařské fakultě. A hle! Přednášky navštěvovali 3 (tři) posluchači, a to ještě jen jeden medik a dva posluchači — filosofie. Jelikož onen medik zkoušku z tohoto předmětu nekonal, obdržel u nás první vysvědčení z této lékařské disciplíny, posluchač — filosofie. (Byl jím náhodou br. J. Šíma). Takový je tedy poměr našich budoucích lékařů k této vědě. Až některý bude o ní mluvit s přezíráním, bude dobře mu tuto zajímavost připomenout.

Z redakce. Br. Stach. Děkuji. Předposlední příspěvek přišel pozdě, takže nemohl být už zařazen. — O některých došlých knihách jsme opět musili nechat posudky do příštího čísla. — Také bylo nutno pro nedostatek místa několik článků na příště odložit.